Задания заключительного тура Акмуллинской олимпиады по татарскому языку и литературе для учащихся 10-11 классов, студентов СПО

1. Буш урыннарга исемнәрнең данә исәбен белдергән сүзләрне куегыз (5 б):

1 капчык ... ак

икмәк ...______________

1 уч ... орлык

________________... өеме

10 баш ... суган

1 кочак ... чәчәк бәйләме

1 тотам ... арыш

__________________.... көлтәсе

2 кап ... шырпы

чәчәк ...____________________

2. Саннар артына яшеренгән мәкальне табып языгыз (10 б).

1, 12 38, 13, 23, 34, 21, 23, 13, 1, 16, 6, 1 12, 18, 14, 6, 34, 10 13, 25, 7, 36, 15, 11.

____.

3. Канатлы сүзләрне рус теленә тәрҗемә итегез: (12 б)

Ахиллес үкчәсе Ахиллесова пята,

Шөкатьсез үрдәк баласы Гадкий утёнок,

Дары мичкәсендә дары бар әле есть еще порох в пороховницах,

Очкыннан ялкын кабына из искры вспыхивает пламя.,

Крокодил күз яше проливать крокодиловы слезы,

Аю хезмәте күрсәтү Медвежья услуга.

4. Түбәндәге формулаларга туры килгән сандхи очракларына 1-әр мисал китерегез (3+3=6):

е + ә = ә ________________________________

ы+у=у ________________________________

5. Дөрес җавапны билгеләгез (4 б.):

Бергә алар язгы урман һавасы суладылар, яр буенда саргылт тал ПИПИЛӘРЕ өзделәр (Н.Фәттах). Җөмләдә аерып бирелгән сүз:

– профессионализм
– архаизм
√ – диалектизм
– неологизм

Алар билгеле бер формага буйсынган булалар. Аларда мәҗбүри җөмлә калыплары, сүзтезмәләр, тәгъбирләр кулланыла, алардан зур төгәллек сорала.

– матур әдәбият әсәрләре
√ – рәсми эш кәгазьләре
– публицистик әсәрләр
– драма әсәрләре

Бирелгән кереш сүзләр нинди мәгънә белдерәләр?
ихтимал, күрәсең, бәлки, ахрысы, ахры

√ – билгесезлекне
– үтенүне
– сөйләүченең төрле тойгысын
– фикер эзлеклелеген

Кол Галинең "Кыйссаи Йосыф" әсәренең тулы текстын беренче булып кульъязмада әзерләгән әдип:

– С.Сараи
√ – Г.Утыз Имәни
– Й.Баласагунлы
– Колшәриф

6. Дөрес җавапларны билгеләгез: (3 б)
1. Әсәрләрнең жанрын языгыз:
"Сөннәтче бабай" повесть
"Беренче театр" комедия
"Сак-Сок" бәет

7. Туфан Миңнуллинның «Әлдермештән Әлмәндәр» драмасында автор югары күтәргән сыйфатлар (1 сыйфат – 1 б. =5 б.).

рухи бөтенлек
кешеләркә мөнәсәбәт
күңел байлыгы
акыл көче
игелеклелек

8. М. Акмулла "Сүз чыгар шагыйрьләрдән хикмәт берлән" дип язган. Автор турында 5 факт яз (10 б.)

М.Акмулла 1831 елның 14 декабрендә туган,
аның әтисе мулла булган,
шагыйрь 16 баланың берсе булган,
М.Акмулла Башкортстанда туган,
аның бик газаплы үлеме булган.

9. Җәяләрне ачып, дөрес языгыз (5 б).

(1)Сулар ага... (2) Җир (йөзендә) йөзендә сулар бер (туктаусыз) бертуктаусыз агалар (да) агалар. (3)Җәй агалар, яз агалар, көз агалар... (4)Агым сулар кешеләрнең чир (чорларын) чир-чорларын, кайгыларын, языкларын алалар (да) алалар да еракларга, упкыннарга, чоңгылларга ыргыталар. (5)Агым сулар, җир (өстенең) өстенең чүп (чарларын) чүп-чарларын юып алып, үзләрендә юк итәләр. (6)Шулай ел (да) ел да җир яңара, җир яшәрә.

(7)Җир яңара, җир яшәрә... (8)Өзелмичә, туктамыйча, бөек Чулман кебек, Әтил кебек, көн (төн) көн-төн җирдә тормыш ага.

(9)Яз килде, яз!... 10)Киң Чулманга – кояш белән, ай (йолдызлар) ай-йолдызлар белән яшьтәш Чулманга ашыгып төрле (яктан) сулар ага...(Н. Фәттах).

10. Бирелгән өзек нинди әсәрдән? (2 б.) Итил суы ака торыр

11. Түбәндәге тел күренешләре булган җөмлә номерларын куярга (5 б):
1) ялгызлык исемнәре
2) парлы сүзләр
3) гөнаһ сүзенә синоним
4) юклык формасындагы фигыль
5) вакыт мәгънәсен белдергән исем

1)	2)	3)	4)	5)
8, 10	4,5,8,10	4.	8	6

12. 5нче җөмләдә хәбәрнең төре (3 б.) тезмә хәбәр

13. Өзекне дәвам итеп эссе языгыз. Күләме 200 сүздән ким булмаска тиеш (30 б.)

Яз – табигатьнең кышкы йокыдан уяну вакыты. Табигать кебек шул вакытта кешеләр дә уяна. Яз килүе белән кешеләрнең икенче сулышы ачыла. ~~Бө~~Бөтенесе дә кышның салкыннарыннан соң язны сагынып көтеп алалар. Барысы да яңа тормышка күзләрен ача, сафлык һәм яшьлек белән сулый.

Төнлә әле салкын булса да, яз үз хокукларына керә. Иң беренче чәчәкләр – умырзаялар баш төртә башлыйлар. Тауда кар исе чыга, агым сулар җирне юып күңелле агалар. Кар һәм бозлар эрүенә карап тиздән анда ук яшел, назлы, яшь үләннәрдән һәм матур чәчәкләрдән келәм булуын алдына китерүе дә җиңел. Кош тавышлары катырак яңгырый башлый, иртән аларның тәрәзә артындагы тавышларына кешеләр уяна. Алар төрле тавышлар белән җырлыйлар. Кышын йоклаган җәнлекләр һәм бөҗәкләр уяна. Кыш буена ял иткән агачларда бөреләр шешә. Җиңел җил исә, язны сәламләп, агачлар яфраклары белән шау-шу киләләр. Күк зәң-

гәр, ә һава җылырак була.
Әмма язның чын төсе – әйбәтнең май ае, агачлар һәм үләннәр яшеллеге, беренче яшенле һәм җылы яңгырлар, бакчаларның түземсез чәчәк атуы белән. Яз – ул рухны сөендерүче, мәхәббәт һәм яшьлек кәефе чоры.
Яз үзенең күп төрле образларында искиткеч, һәм аның чиксез гүзәллеге һәрвакыт яшьлек һәм бәхетле тормыш сөенечләренең символы булып тора. Язгы көннәр бер-берсен алмаштырып кешеләргә һәрчак оптимизм һәм яхшыга ышаныч бүләк итәләр. Яз иң матур вакыт!